

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1115144/5

בבית הדין הרבני האזורי פתח תקווה

לפני כבוד הדיינים:

הרב אריאל ינאי, הרב דוד בר שלטון, הרב אלון אבידר

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד חן גינסברג)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד רועי קורץ)

הנדון: איזון זכויות פנסיוניות בין צד שפרש לפנסיה מוקדמת לצד שפרישתו הצפויה רחוקה

פסק דין

בקשות, תגובות, וסיכומי באי כוחם של הצדדים במכלול ענייני הרכוש שבהם הם חלוקים הונחו לפנינו.

[...]

הפנסיה המוקדמת של התובע

בשאלה זו חלוקים באי כוחם של הצדדים – אם יש להגדיר פנסיה מוקדמת בגין נסיבות בריאותיות ככספי פנסיה רגילה שהיא בת איזון, או שיש להגדירה ככספי פיצויים שאינם ברי איזון.

מדובר בכספי פנסיה המשולמים לתובע על בסיס חודשי. הוא פרש מעבודתו בשב"ס בשל נסיבות בריאותיות ואושרה לו פנסיה מוקדמת ופיצויי פיטורין. פיצויי הפיטורין הוזכרו לעיל בסעיף 2 ולדברי התובע הם שימשו לרכישת רכב.

עקרונית יש לקבל את עמדת בא כוחה של הנתבעת שלפיה מדובר בפנסיה לכל דבר והיא בכלל איזון המשאבים הנערכים בין בני זוג. לא מדובר בפיצוי גוף שניתן לאדם אלא בהקדמת זכויות הפנסיוניות שאותן צבר במהלך עבודתו, אלא שנסיבות רפואיות מצערות גרמו להקדמת מועד פירעונן. אכן זוהי הגישה המשפטית הרווחת, ויפה ציין בא כוחה של הנתבעת לפסיקות השונות שניתנו בנושא כמו בבע"מ 1018/04 בעניין פרטוש; וראו גם בע"מ 3514/13 (מפי השופט הנדל) שבו נכתבו הדברים הבאים:

אשר לחלוקת מענק הפרישה והזכויות הפנסיוניות בין בני הזוג שנפרדו – כבר נפסק כי זכויות פנסיוניות נכללות בחלוקת הרכוש בין בני זוג. כיום מופיע הדבר בסעיף 5 לחוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג – 1973 המורה על חלוקה שוויונית של כלל נכסי בני הזוג עם התרת נישואיהם.

אמנם טענת המבקש מתייחסת לאיזון משאבים של זכויות פנסיוניות כאשר מדובר בפרישה מוקדמת, אך בכך אין הצדקה להחלת דין שונה נוכח לשון החוק והפסיקה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ככל שהעניין נוגע לחלוקת נכסי בני זוג שנפרדו, ככלל לא יהיה זה נכון להבדיל בהחלט הדין בין פנסיה שמקבל אדם בהגיעו לגיל פרישה לבין פנסיה שמקבל אדם בעת פרישה מוקדמת ועד גיל הפרישה מכוח החוק. אף כי יש הבדלים מסוימים ביניהן, בשתי הקבוצות הפנסיה נועדה להבטיח את יכולתו של העובד להתקיים לאחר שפרש מעבודתו.

עסקינן בהטבה שמוענקת לעובד בעת פרישתו כחלק מיחסי העבודה שהיו ולכן אם הושגה בעת הנישואים הרי זהו משאב בר חלוקה. הפנסיה היא מוקדמת לפנסיה הרגילה בכך שהיא מוקדמת בזמן לצפי מסוים, אך אינה מוקדמת בכך שהיא משולמת טרם סיום הקשר בין המעביד והעובד.

לפיכך, ההבחנות בין שני סוגי הפנסיה אינן רלוונטיות לאיזון המשאבים בין בני הזוג. המרכיב היסודי והעיקרי של הפנסיה נשמר בין אם היא מוקדמת ובין אם היא רגילה. העיקר הוא סיום הקשר ביחסי עובד-מעביד וטפלה היא דרך סיום הקשר. נוכח כל האמור, ונוכח הצטברות הזכות במהלך חיי הנישואים, אין להתערב בעניין זה במקרה דנן.

אך עם זאת יש לתת את הדעת לבעיה קשה הבאה בעקבותיה ובעטייה של פסיקה עקרונית זו, והיא בעיית חוסר הצדק החלוקתי בפן המעשי שלה. חלוקה זו עלולה לגרור את בעל הפנסיה המוקדמת למשבר כלכלי קשה, מלבד השבר הגופני הקיים בלאו הכי שבגיניו הפסיק לעבוד ולהשתכר.

בהחלטת בית המשפט לענייני משפחה בתל אביב (כבוד השופט יהורם שקד בתמ"ש 48482/07 מיום ד' בכסלו תשע"ב – 30.11.2011; פורסם) ישב בית המשפט על מדוכה זו ועסק בשאלת איזון המשאבים בפנסיה המוקדמת – קרי בפרקטיקה המעשית של החלוקה.

נבחר את הקושי הקיים בנושא:

במקרים של פרישה לפנסיה מוקדמת בשל נסיבות רפואיות או נכות, יש הסתברות גבוהה להיווצרות משבר כלכלי קשה עם הגירושין וביצוע איזון המשאבים. למשל, בעל שהפסיק לעבוד בשל נכות והכנסתו ממוצעת בשוק – ייאלץ לשלם ממועד הגירושין מדי חודש בחודשו חלק נכבד מהפנסיה החודשית שלו לגרושתו, בעוד גרושתו ממשיכה לעבוד ולהשתכר משכורת מלאה ורגילה, ופעמים גם מתווספים לה ממנו דמי מזונות קטנים. הפער המשמעותי ביחסי הכנסות הצדדים שנוצר לאחר הגירושין והמצוקה הקשה שאליה עלול הבעל להיקלע לאחר גירושיו מאשתו – אינם סבירים, אינם מוצדקים, ואינם הוגנים!

על הבעל יהיה להמתין עוד שנים רבות (ופעמים גם עשרות שנים) עד למועד הפרישה של האישה כדי לקבל את חלקה בפנסיה החודשית שלה בהתאם לאיזון המשאבים. קשה לדמיין ולצייר בעיני רוחנו את הקושי הכלכלי שאליו עלול להיקלע הבעל הנכה לאחר גירושיו, מעבר למצוקתו הגופנית שבגינה חדל לעבוד.

מציאות זו יכולה כמובן לבוא בצורה הפוכה – והפעם כחרב פיפיות על האישה – אם זו חלילה תיאלץ לצאת לפנסיה מוקדמת בנסיבות המצערות שהוזכרו. אם נוסיף לכך גם נתון סטטיסטי ידוע ומצער שלפיו במדינת ישראל כושר ההשתכרות של נשים נמוך מכושר ההשתכרות של גברים, ולבעל עוד נותרו שנים רבות על למועד יציאתו לפנסיה – הרי שמצוקתה הכלכלית של האישה לאחר גירושה עלולה להיות קשה שבעתיים. במציאות זו נטילת מחצית מהפנסיה של האישה במסגרת איזון המשאבים תגרום עוול קשה לאישה, ואין לתת לכך יד.

או טול מקרה אחר שבו צד א' יצא זה עתה לגמלאות, בעוד צד ב' ייצא לגמלאות בעוד חמש-עשרה שנים או יותר: במצב זה, צד ב' יקבל לידיו את חלקו בגמלתו של צד א', בעוד בכלל לא בטוח שצד א' יזכה לקבל את חלקו בגמלתו של צד ב'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ראו בעניין זה דברים שנכתבו שם בתמ"ש 48482/07 (כב' השופט יהורם שקד) בנקודה זו, ואנו סבורים שיש לאמץ ולקבל אותם, בפרט בנסיבות של התיק שלפנינו (כפי שיובא לקמן), ואלה דבריו הנכוחים שם (כפי שתומצתו ב'מיני רציו'):

האם יש להורות על חלוקה מידית של הפנסיה המוקדמת של התובע? לכאורה, נוכח המסקנה לעיל כי כספי פנסיה מוקדמת מסווגים תחת פנסיה ולא תחת שכר חודשי, הרי שמן הדין שבני הזוג יחלקו כספים אלו ביניהם עתה בהתאם לחלקו של כל אחד מהם, שכן ברירת המחדל היא חלוקת משאבי הצדדים חלוקה שווה במועד קבלת הזכויות.

אולם ברירת המחדל המשפטית מתעלמת מהבעייתיות הנוצרת במצב כגון דא אשר יאלץ את התובע לכלכל עצמו באמצעות כ־5,400 ש"ח לחודש בעוד שלרשות הנתבעת יעמוד סך של כ־10,600 ש"ח [מדובר בנתונים שנידונו בתיק המשפטי שם, א"ן]. לכך יש להוסיף כי התובע עודנו משלם מזונות לבנותיו, מה שמקטין עוד יותר את הסכום הפנוי הנותר למחייתו.

אמנם סעיף 8 לחוק מאפשר לבית המשפט, במקרים מתאימים, לסטות מהכלל הקובע חלוקה שווה, וזאת על מנת להגשים מטרה נעלה יותר והיא חלוקת משאבים צודקת בין בני הזוג. ואולם, חרף הסמכות שהוענקה לביהמ"ש לסטות מכלל החלוקה השוויונית, מן הראוי כי השימוש בסמכות זו יעשה במקרים מיוחדים ובמשורה ותוך מבט על התמונה בכללותה.

[...]

יחד עם זאת, סעיף 8 לחוק מסמיך את בית המשפט להורות על דרכי חלוקה לאו דווקא בצורתה הקלאסית (מחצה על מחצה במועד התגבשות הזכות), אלא בצורה אחרת, כזו שתגשים מטרות צודקות והוגנות, לאו דווקא על דרך של החרגת נכס מסוים.

בנסיבות המקרה, בית המשפט בדעה כי דרך המלך הינה לקבוע את זכאותה העקרונית של הנתבעת בכספי הפנסיה של התובע ואולם באותה נשימה לקבוע כי הנתבעת תהא זכאית לקבל את חלקה זה, מתוך חלקו של התובע מהכספים אשר אמור הוא לקבל מכספי הפנסיה שלה.

כלומר: בית המשפט מציע התחשבות עכשווית בין כספי הפנסיה הרעיונית של הנתבעת (שיקבעו על ידי אקטואר) לבין כספי הפנסיה של התובע, כך שחלקו של התובע בתגמולי הפנסיה של הנתבעת יקוזזו משל היו משולמים לה כעת, מהסך הנזקף כעת לטובת הנתבעת מתוך כספי הפנסיה של התובע (אם וככל שחלקו של התובע בפנסיה הרעיונית של הנתבעת גדול מחלקה של הנתבעת בפנסיה הממשית של התובע, אזי לא תשלם הנתבעת לתובע הפרשים כלשהם, והפרשים אלו ישולמו לתובע במועד קבלת כספי הפנסיה בפועל לידיה של הנתבעת).

דברים כדורבנות.

הבעיה קיימת כבר ברובד העקרוני שלה, וכאמור, מתווה הפתרון לחלוקה צודקת יותר נמצא בבסיס הרעיון הגלום בסעיף 8 לחוק יחסי ממון, המאפשר החרגה באופן חלוקת המשאבים, וכלשון החוק:

8. ראה בית המשפט או בית הדין נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת, רשאי הוא, לבקשת אחד מבני הזוג – אם לא נפסק בדבר יחסי הממון בפסק דין להתרת נישואין – לעשות אחת או יותר מאלה במסגרת איזון המשאבים:

(1) [...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(2) לקבוע שאיזון שווי הנכסים, כולם או מקצתם, לא יהיה מחצה על מחצה, אלא לפי יחס אחר שיקבע בהתחשב, בין השאר, בנכסים עתידיים, לרבות בכושר ההשתכרות של כל אחד מבני הזוג.

הפתרון שהציע שם בית המשפט, לאור הרציונל שבבסיס תת סעיף 2 הנ"ל, נראה הגיוני, בנסיבות שלפנינו, ואלה הדברים שנכתבו שם (פסקאות 52–57 לפסק הדין):

דרך המלך הינה לקבוע את זכאותה העקרונית של הנתבעת בכספי הפנסיה של התובע ואולם באותה נשימה לקבוע כי הנתבעת תהא זכאית לקבל את חלקה זה, מתוך חלקו של התובע מהכספים אשר אמור הוא לקבל מכספי הפנסיה שלה.

רוצה לומר, ייערך תחשיב ובמסגרתו ישיב המומחה על השאלה: אם וככל שהנתבעת הייתה יוצאת לפנסיה ביום הקובע, מה היה גובה הגמלה שהייתה משולמת לה בהנחה שהייתה פורשת מעבודתה באותו מועד.

אמנם תחשיב זה הינו רעיוני ולא מוחשי, באשר הנתבעת טרם יצאה לפנסיה, אולם יש בתחשיב זה להעריך את שווי הגמלה החודשית שהייתה משולמת לנתבעת, אם וככל שהייתה יוצאת לפנסיה במועד הקרע. בעשותי כן, אציע לקזז את חלקו של התובע בתגמולי הפנסיה של הנתבעת, משל היו משולמים לה כעת, מהסך הנזקף כעת לטובת הנתבעת מתוך כספי הפנסיה של התובע.

לצורך הדוגמא: אם חלקו של התובע בפנסיה הרעיונית של הנתבעת עומד על A, אזי התובע ישלם לנתבעת את ההפרש שבין חלקה של הנתבעת בפנסיה שלו (כ" 1,600 ש"ח) לבין A. בדרך זו, אני מסלק מהמשוואה את שכרה של הנתבעת והופך אותו לבלתי רלוונטי לצורך התחשיב, להבדיל מהרלוונטיות שלו לעצם התחשיב. הפערים בהכנסות הם העילה לתחשיב ולקיצוז ואולם אין הם חלק מהמשוואה של אותו תחשיב ושל אותו קיצוז.

יחד עם זאת, אם וככל שחלקו של התובע בפנסיה הרעיונית של הנתבעת גדול מחלקה של הנתבעת בפנסיה הממשית של התובע, אזי לא תשלם הנתבעת לתובע הפרשים כלשהם, והפרשים אלו ישולמו לתובע במועד קבלת כספי הפנסיה בפועל לידיה של הנתבעת.

כלומר: יש לערוך תחשיב רעיוני כאילו הייתה האישה יוצאת כעת לגמלאות ולפי יחסי הזכויות ההדדיים תחושב זכות האישה כנגד זכותו של האיש. רק את פער הזכויות העודפות לבעל והמגיעות לאישה – אותו תיטול האישה מהפנסיה החודשית של הבעל.

במסגרת ביצוע איזון המשאבים – דומה שזו היא הדרך הטובה יותר והמזמזמת באופן משמעותי את הנזק הכלכלי שעלול להיווצר בגירושין כאשר אחד מהצדדים יוצא לפנסיה מוקדמת ועליו להמתין שנים רבות עד למועד גמילת הפנסיה של הצד השני, ובינתיים להיקלע לקושי כלכלי בגין ניכוי משמעותי מהפנסיה החודשית שלו לטובת הצד השני.

מן הכלל אל הפרט

מעיון בנספחים שצורפו לסיכומי התובע (מהחשב הכללי באוצר וממחלקת חשבות בשב"ס) אפשר לראות כי לתובע נקבעה נכות תעסוקתית בשיעור של 89% ובהתאם לכך הוא זכאי לפנסיה בשיעור של 46.7% מגובה השתכרותו בשב"ס. התובע הפסיק לעבוד ויצא לפנסיה מוקדמת ביום כ"ז בתשרי תשע"ד (1.10.2013).

בדיון האחרון שנערך לפנינו ביום כ"א באלול תשע"ז (12.9.17) במסגרת ההתדיינות על גובה מזונות הקטינים הוצגו לפנינו הנתונים הבאים:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התובע מקבל פנסיה חודשית בסך 3,800 ש"ח; מקבל קצבת נכות מהביטוח הלאומי בסך 2,300 ש"ח ולדבריו הוא גם עובד ומשתכר כ־2,000 ש"ח לחודש מעבודות שונות ("אין לי עבודה קבועה" – פרוטוקול הדיון שורה 118).

בתום הדיון האחרון חויב התובע בעבור מזונות ומדור ילדיו בסך 2,800 ש"ח לחודש. יש לציין כי גילו של הילד הקטן ביותר מבין הקטינים הוא כשבע שנים, ולא מדובר ב'קטני קטנים' שבהם חובתו של האב היא מוחלטת ובלעדית.

הכנסותיה של האישה: משכורת חודשית – 6,900 ש"ח.

אם נאמץ כעת את איזון המשאבים ככתבו וכלשונו ונורה על העברת מחצית מהפנסיה שלו לנתבעת מהפנסיה נמצא כי בידי הנתבעת יצטבר סכום של 11,600 ש"ח לחודש (6,900 ש"ח משכורת, 1,900 ש"ח מחצית פנסיה ו־2,800 ש"ח מזונות קטינים); וביד התובע יוותרו כ־6,200 ש"ח שמהם 2,000 ש"ח מהשתכרות מעבודות מזדמנות ולא קבועות – ומדובר באדם נכה (89%)! כלומר: לתובע הנכה ייוותר כמחצית ממה שיש לגרושתו. גם אם נאמר שיש להחריג את מזונות הקטינים ולהוציאו מפערי היחס (אף על פי שלא מדובר ב'קטני קטנים' ויש לשקול את השתתפות הנתבעת במזונותיהם) – עדיין מדובר במצוקה כלכלית קשה שהתובע עלול להיקלע אליה אם גביית מחצית הפנסיה המוקדמת תתבצע כעת "לפי הספר".

הפתרון הנ"ל שהציע כבוד בית המשפט לענייני משפחה בתל אביב נראה לנו סביר והגיוני בנסיבות אלה:

על האקטואר לערוך חישוב של גובה הפנסיה הרעיונית של הנתבעת אילו הייתה יוצאת לפנסיה מוקדמת בחודש אוקטובר 2013, לחשב את החלק שהיה מגיע לתובע ולקזז אותו מסך 1,900 ש"ח – מחצית הפנסיה שלה זכאית הנתבעת מהתובע.

אם יהיה עודף לזכותו של התובע בחישוב הזכויות ההדדי – התובע יהיה זכאי לקבל את ההפרש במועד יציאתה של הנתבעת לפנסיה, ואם העודף יהיה לזכות הנתבעת היא תקבל רק את הפער – העודף הזה מדי חודש בחודשו מחלקו של התובע.

אנו ממנים את רואה החשבון והאקטואר מר אבי יחזקאל (רחוב בן גוריון 1 בני ברק, מגדלי בסר 2) שיחשב את שווי הזכויות ההדדיות במתכונת שצוינה לעיל.

הרב אריאל ינאי

אנו מצטרפים לדברים.

הרב אלון אבידר

הרב דוד בר שלטון

הוחלט כאמור.

ניתן לפרסם בהשמטת שמות ופרטים מזהים אחרים.

ניתן ביום ה' באדר התשע"ח (20.2.2018).

הרב אלון אבידר

הרב דוד בר שלטון

הרב אריאל ינאי